

Gerrit Smak

*26 juni 1918, Broek op Langedijk
† 10 februari 1945, Bad Kreuznach*

Voor de arbeidsinzet naar Berlijn

Het is september 1942, als ambtenaren van het gewestelijk arbeidsbureau bedrijven langsgaan in Langedijk om te controleren wie daar werken. Ze noteren de namen van alle arbeiders en lopen opvallend lang en nadrukkelijk rond.

Kort daarna wordt een groepje van vijf Broekers naar Duitsland gestuurd, onder wie Gerrit Smak. Weg van familie en vrienden moeten ze werken in een land waar ze vrijwillig nooit heen zouden zijn gegaan. Gerrit Smak wordt op 11 september 1942 op transport gesteld. Na een treinreis van enkele dagen via Amsterdam en Bentheim komt hij in Berlijn aan. In die stad moet hij werken op een spoorwegemplacement om goederen te lossen uit de spoorwagens: kool, uien, aardappelen enzovoort. Soms ziet hij een spoorwagon kool uit Noord-Scharwoude langskomen. Vanaf het station worden groenten en aardappelen verder de stad in gebracht met paard en wagen en ook wel per auto.

Het grote voordeel van het omgaan met voedselproducten is, dat hij geen honger lijdt. Hij kan wel eens wat ruilen, de klanten waar hij komt geven soms een appel en een kameraad komt weer eens met druiven aan. Zo is hij niet afhankelijk van wat hem toekomt via de voedselbonnen. Na precies een jaar schrijft hij naar huis dat zijn gewicht is toegenomen van 64 naar 83,5 kilo!

Hij is gehuisvest in barakken en maakt lange dagen. Het werk is niet ongevaarlijk, want Berlijn wordt regelmatig gebombardeerd. Vooral 's nachts moeten ze vaak hun bed uit en dan is het rennen naar de schuilbunkers.

Gerrit onderhoudt contact met thuis door veel brieven te schrijven en hij krijgt er ook veel terug. De inhoud moet wel over alledaagse dingen gaan. Brieven moeten namelijk open worden ingeleverd, want de censuur moet ze eerst lezen en goedkeuren. Waarschijnlijk is hij in 1943 een keer op verlof geweest in Langedijk. In Berlijn spreekt hij regelmatig andere Langedijkers, ook Kees en Jaap Kaas uit Broek. Na een jaar wordt hij in 1943 overgeplaatst naar een ander station. Dat vindt hij jammer, omdat hij net iedereen kent en er relatief weinig mensen uit andere landen zijn.

Naar een concentratiekamp

Was het eerst hard werken maar nog wel uit te houden, in de herfst van 1944 worden de omstandigheden beroerder. Duitsland verliest steeds duidelijker de oorlog en overall wordt feller op gereageerd. Op 28 november 1944 wordt het Lager van Gerrit overvallen door de politie die alles uitkamt maar niets vindt. Omdat hun Lager toch erg verdacht bleek, gaan ongeveer 75 man (onder wie Gerrit) mee voor verhoor naar het politiebureau. Na veertien dagen op het bureau is de politie nog niets te weten gekomen, maar ze mogen toch niet terug naar hun oude baan. Ze worden nu naar een concentratiekamp gebracht vierhonderd kilometer zuidelijker, nabij Frankfurt: Bad Kreuznach. Daar moeten ze achter het front gebombardeerde stations en rails repareren. Ondertussen is het januari 1945 en het is behoorlijk koud. Ze krijgen bovendien slecht te eten en Gerrit verzwakt. Hij wordt ziek, wordt niet goed verzorgd en hij overlijdt op 10 februari 1945 in Bad Kreuznach. Daar wordt hij ook begraven en hij ligt daar nog steeds.

Bericht naar huis in Langedijk

Dit alles is thuis in Langedijk niet bekend. Na de oorlog vraagt de familie om inlichtingen, want Gerrit komt maar niet terug. Mensen die de oorlog wel hebben overleefd geven via speciaal daarvoor ontwikkelde formulieren inlichtingen en dat heeft ene Huisman uit Den Haag, een goede vriend van Gerrit, ook gedaan. De familie komt op die manier te weten hoe het met hem is afgelopen. Die vriend zegt in een brief dat Gerrit geen pijn geleden heeft toen hij ziek werd. Na een ziekbed van anderhalve dag kwam het einde.

Vriend Huisman schrijft in de brief aan de familie Smak: *“Daar ik Gerrit heb leren kennen als een goed en trouw kameraad zal hij altijd in mijn gedachten voortleven, hij is ook kalm slapende beengegaan. Aangezien het mij heel moeilijk was en zwaar viel U dit te berichten is het helaas de zuiveren waarheid.”*

Bedroefd plaatst de familie een overlijdensadvertentie zonder nog een officieel bericht te hebben ontvangen, maar het is ze wel duidelijk.

Heden kregen wij van een vriend, de droevige tijding, dat onze geliefde zoon, broeder, behuwdbroeder en oom

GERRIT SMAK

oud 26 jaar, na een verblijf van bijna 3 jaar in Berlijn, door ziekte en slechte verzorging in Januari kalm en rustig is overleden.

J. SMAK
T. SMAK-LEIJEN
N. SLOOVES
T. SLOOVES-Smak
J. WIT
A. WIT-SMAK
BOBBY en NETTY

Broek op Langendijk,
8 Augustus 1945.

Overlijdensadvertentie Gerrit